

Mälardalens Högskola
Institutionen för Samhälls- och Beteendevetenskap

Utanför den underbara bubblan -
Homosexuellas upplevelser av våld

Jenni Pira

C-uppsats i Socialpsykologi, HT-06
Handledare: Sverre Wide
Examinator: Tomas Kumlin

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	4
Disposition	4
Tidigare forskning	5
<i>Attityder mot homosexuella</i>	5
<i>Våld mot homosexuella</i>	6
<i>Människors inställningar till hatbrott</i>	8
<i>Stigma eller sympati</i>	8
<i>Sammanfattning av tidigare forskning</i>	9
Metod	11
<i>Varför Grundad teori?</i>	11
<i>Grundad teori</i>	11
<i>Forskningsprocessen</i>	12
<i>Forskningsprocessen enligt Glaser</i>	12
<i>Metodologiska dilemman</i>	13
<i>Tillvägagångssätt från urval till analys</i>	14
<i>Urval</i>	14
<i>Datainsamling</i>	15
<i>Analys</i>	15
Resultat	16
<i>Vad är våld?</i>	16
<i>Modell 1</i>	17
<i>Kategorierna ur de Grundade teorin o våld</i>	18
<i>Våldets direkta närvaro</i>	18
<i>Riskbedömning</i>	18
<i>Selektivt umgänge</i>	19
<i>Ifrågasättande av Jaget</i>	19
<i>Härdad</i>	18
<i>Våldets indirekta närvaro</i>	19
<i>Begränsning</i>	21
<i>Identitetsförsvaret</i>	21
<i>Sammanfattning av resultat</i>	22
Diskussion	23
<i>Ett existentiellt perspektiv</i>	23
<i>Rollo May och existentialism</i>	23
<i>Ångest och frihet</i>	23
<i>Existentiell och essentiell frihet</i>	24
<i>Mod</i>	25

<i>Teorin om homosexuella mäns upplevelser av våld sedda i ett vidare existentialistiskt perspektiv</i>	26
<i>Syftet besvarat?</i>	27
<i>Undersökningens resultat kopplat till tidigare forskning</i>	27
<i>En självkritisk diskussion</i>	28
<i>Avslutande diskussion och framtida forskningsförslag</i>	29
Sammanfattning	32
Referenslista	33

Inledning

Hatbrott med homofobiska motiv ökar i Sverige. Säpos rapport från 2004 visade att hatbrott med homofobiska motiv ökat med 117 procent sedan 2003. Några förklaringar till detta var ökad anmälningsbenägenhet, utbildning om hatbrott inom polis och rättsväsendet men också en faktisk ökning (www.sakerhetspolisen.se). Termen hatbrott används när brotten motiveras av hat och/eller fientlighet mot vissa grupper av människor på grund av bland annat sexuell läggning. I termer av konkreta handlingar omfattar denna typ av brott till exempel hotfulla samtal, brev, e-mail, fysisk misshandel vandalism etc. Att vara offer för hatbrott betyder att man bara är attackerad på grund av vem man betraktas att vara. Dessutom sänd en hotsignal till alla medlemmar av offrets grupp. Gruppen som offret tillhör upplever en ökad utsatthet och rädsla som bidrar till att de känner sig isolerade och sårbara, detta enligt HomO, ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Hans Ytterberg (www.sverigemotrasism.nu). En grupp som ständigt lever med ett hot att utsättas för hatbrott är HBT-personer, det vill säga homo- och bisexuella samt transpersoner. Det finns tecken på att dessa brott orsakar mer skada än andra brott som inte definieras som hatbrott. Dels för individen, som attackerats för en del av sin livsstil och identitet och dels för samhället eftersom risken finns att olika grupper i samhället börjar strida mot varandra (Tiby, 1999).

Varför blir just HBT-personer utsatta för hatbrott och diskriminering? En del av svaret kan finnas i att det i vårt samhälle finns starka normer kring hur människor ska bete sig sexuellt och om hur män och kvinnor ska se ut och uppföra sig. De som inte passar in i dessa mallar kan uppfattas som avvikande, "onormala" eller till och med sjuka. Det är kanske inte konstigt att många människor hänger kvar vid den föreställningen, med hänsyn till att fram till 1944 var homosexualitet kriminellt i Sverige och inte förrän 1979 togs den officiella sjukdomsstämpeln bort från homosexualitet. Vidare så präglas samhället i stor utsträckning av heterosexism och homofobi vilket kan leda till att homosexuella diskrimineras och utsätts för trakasserier och våld på grund av att de inte passar in i människors definition av hur man "ska" leva. Många människor anser sig vara fördomsfria och öppna, men har ändå små invändningar mot dem som är annorlunda. Många gånger tänker människor inte på den skillnad som görs på heterosexuella och homosexuella och som leder till att det fortfarande är avvikande att vara något annat än heterosexuell. Ett exempel kan vara hur homosexualitet framställs i skolan när barnen får sex och samlevnadsundervisning. I de tidiga skolåren tas det inte upp alls utan först i högstadiet tas homosexualitet upp. På RFSLs hemsida (www.rfsl.se) kan läsas om RFSLs projekt Under ytan, som handlar om normer och värderingar kring sexuell läggning i skolan. Där vill man lyfta fram att ett stort problem för förskolans verksamhet är den totala avsaknaden av böcker som visar på andra familjer än den heterosexuella kärnfamiljen. Rapporten visar att det 2006 endast fanns en barnbok att köpa som visar samkönade par. Detta är bara ett exempel på hur våra normer och värderingar formas redan från när vi är små. Det är därför viktigt att man i större utsträckning synliggör homosexuella, bisexuella och transpersoner. Genom större kunskap och mer information kan negativa attityder mot HBT-personer förändras och en större förståelse för deras situation uppnås.

I den här undersökningen vill jag lyfta fram homosexuellas upplevelser och tankar om våld och risken att bli utsatt för våld som kan finnas närvarande i deras liv. Jag kommer i denna undersökning att fokusera på homosexuella mäns upplevelser och erfarenheter av våld. Detta beror på att urvalet är begränsat till fem intervjupersoner och det skulle bli svårt att få tag på olika personer från alla tre grupperna. Det som är intressant att studera är hur just den homosexuella mannen upplever hot om att bli utsatt för våld mot den egna personen, bara för

att han är homosexuell. Som man anses det ofta att man ska "tåla lite stryk", och ända ifrån barnsben så accepteras pojkars bråk som något som ligger i deras natur, "pojkar är ju alltid pojkar" är ett vanligt uttryck när småkillar slåss som underförstått påstår att det skulle vara något naturgivet att man som pojke och man får räkna med våldet som en del av livet. Även synen på manlighet präglas till viss del av att det ska finnas en särskild aggressivitet och våldsamt i mannens natur. Det anses som manligt att vara stor och stark och kunna stå upp och försvara sig själv. Våld är något man får räkna med att vara med om ibland, som till exempel på krogen. Att vara med om ett bråk på krogen kan lätt förklaras med manliga hormoner och alkohol och inte nödvändigtvis som ett angrepp mot den egna personen. Men hur är det när man inte passar in i den heteronormativa mallen av hur en man ska vara och man blir utsatt *enbart* för att man betraktas av andra som annorlunda? När andra människor angriper ens identitet, ens livsstil eller sätt att vara? Den upplevelsen vill jag få fatt på genom denna studie. Eftersom jag använder mig av Grundad teori så kommer frågan att vara väldigt öppen i början och den enda utgångspunkten som jag kommer att ha är att få fram hur homosexuella män upplever våld och deras tankar kring våld.

Syfte

Det övergripande syftet i uppsatsen är att studera hur homosexuella män upplever våld, och risken att bli utsatt för våld bara på grund av det faktum att de är homosexuella. I den här uppsatsen använder jag mig av intervjupersonernas egna definitioner av vad våld är och de personer jag intervjuar är män som själva definierar sig som homosexuella. Jag har således inte själv definierat vad våld eller homosexualitet innebär utan överlåt det till dem vars berättelser ligger till grund för uppsatsen.

Disposition

Efter inledning, syfte och disposition består den här uppsatsen av ytterligare fyra avsnitt nämligen tidigare forskning, metod, resultat och diskussion. I avsnittet om tidigare forskning redovisas vad forskningen hittills har visat om problemområdet i den här undersökningen. Avsnittet består av tre olika delar där det första handlar om vad forskningen har visat om attityder mot homosexuella. Den andra visar den forskning som är gjord om våld mot homosexuella. Denna del tar upp forskning om hatbrott, hur hatbrotten ser ut, var hatbrotten äger rum och även orsaksförklaringar till hatbrott. Den tredje delen i avsnittet behandlar den ibland komplexa och motsägande bilden om människors inställningar till hatbrott som tidigare forskning visat. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av den forskning som hittats om problemområdet.

I det följande avsnittet redovisas metoden som använts i uppsatsen som är Grundad teori. Den första delen om metoden motiverar valet av just Grundad teori som metod, den andra delen beskriver Grundad teori som metod följt av en beskrivning av själva forskningsprocessen. I avsnittet som följer efter det beskrivs de metodologiska dilemman som kan uppstå med Grundad teori. Denna del avslutas med en beskrivning av tillvägagångssättet i den här undersökningen från urval och datainsamling, där det redovisas hur

intervjupersonerna hittades och hur intervjuerna genomfördes, till analys där det ges en beskrivning på hur datamaterialet bearbetades.

Nästa avsnitt redovisar det resultat som undersökningen gett och visar den modell om homosexuellas upplevelser av våld som har genererats samt redovisar de kategorier som ingår i modellen. Detta avsnitt avslutas med en sammanfattning av resultatet.

Det sista avsnittet, diskussionsavsnittet inleds med en beskrivning av det teoretiska perspektiv som jag har valt att koppla min egen teori till. Därefter följer just en diskussion om resultatet i min undersökning kopplat till detta perspektiv. Efter detta kommer en diskussion om huruvida syftet i undersökningen har besvarats, resultatet kopplat till tidigare forskning, en självkritisk reflektion samt en avslutande diskussion med förslag till framtida forskning.

Tidigare forskning

Jag kommer här att presentera tidigare forskning som gjorts inom det problemområde som jag fokuserar på i den här undersökningen. Vid genomgången av tidigare forskning fann jag att många studier fokuserar på (heterosexuella) människors attityder till homosexuella personer och homosexualitet i sig och även deras inställning till hatbrott mot homosexuella. Inte många beskrivningar fanns om hur de homosexuella själva upplever våld och hot. Själva brotten de utsatts för beskrevs i en undersökning men den mesta tidigare forskning som jag funnit är heterosexuellas beskrivningar av homosexuella och hatbrott. Detta motiverar en studie där de homosexuellas egna beskrivningar och upplevelser kommer i fokus. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av den tidigare forskning som har presenterats.

Attityder mot homosexuella

Så sent som på 70-talet sågs homosexualitet ofta som en sjukdom. Empirisk och teoretisk litteratur fokuserade därför på diagnos och botemedel för denna sjukdom. Idag har sjukdomsstämpeln tagits bort, i Sverige gjordes detta 1979. Även fast sjukdomsstämpeln på homosexualitet är borta så klassificeras det fortfarande som en avvikande könsidentitet (Harrison, 2003).

En hel del forskning har undersökt attityder mot homosexuella. Den har visat att antihomosexuella attityder uttrycks kognitivt, affektivt och beteendemässigt. Med andra ord så kan antihomosexuella attityder resultera i negativa reaktioner, men även i handlingar och politiska beslut som påverkar homosexuellas situation negativt. Kulturella och sociala faktorer kan förstärka negativa uppfattningar om homosexuella och fungera som en ursäkt för eller frambringa diskriminerande handlingar (Quist & Wiegand, 2002).

I Sverige har flera studier om attityder mot homosexuella genomförts. I en studie från 1981 skickades en enkät ut till 1525 slumpvis utvalda personer. Resultatet av denna undersökning visade att många gör skillnad på homosexuella personer och homosexualitet i sig. Personerna som svarat på enkäterna avvisade homosexualitet i sig mycket starkare än homosexuella personer. En liknande undersökning, gjord av Folkhälsoinstitutet år 1998, visade snarlika resultat. På frågan ”Vad tycker du om homosexuella”? hade 19 procent av männen och 8

procent av kvinnorna en negativ inställning medan på frågan "Vad tycker du om homosexualitet?" uttryckte 22 procent av männen och 10 procent av kvinnorna en negativ inställning. Båda dessa undersökningar visade att det är män och personer över 60 år som har de mest negativa inställningarna till homosexualitet, men att attityder mot homosexuella ändå har förbättrats och att en större andel av befolkningen ställer sig mer positiva till flera av frågeställningarna i de senare undersökningarna (Tiby, 1999).

Media har en stor roll i att påverka attityder mot homosexuella vid till exempel beskrivningar av hatbrott. I en undersökning om medias rapportering av ett hatbrott, ett mord på en ung homosexuell man, så jämfördes konservativa medier med liberala. Man ville se om det fanns någon skillnad på hur man beskrev orsaken till hatbrottet. Man kom fram till att konservativa medier framställde de som utförde gärningen och gärningsmännens dispositioner som orsak till brottet. Den liberala rapporteringen menade att orsaken till brottet låg först och främst i det rådande politiska klimatet, konstruerat av den konservativa högern, och man framhävde behovet av skärpt lagstiftning angående hatbrott (Quist & Wiegand, 2002).

Quist och Wiegand (2002) menar att människor attribuerar orsaker till olika beteenden och händelser på olika sätt. Utifrån forskning om motivation utvecklades attributionsteorin som ett sätt att förutse förmågan och motivationen att bestämma orsaken till beteenden. Människor drar slutsatser gällande orsaken till olika händelser eller beteenden. När en individ observerar ett beteende försöker den fastslå om beteendet orsakas av stabila, inre och okontrollerbara dispositioner eller av en yttre, ostabil och kontrollerbar situation. Hur individer reagerar på beteendet beror på om den attribuerar till dispositionen eller situationen. Precis som resultatet visade sig i Quist och Wiegands (2002) undersökning om medias rapportering av ett hatbrott. Forskning har visat att attityder och beteenden mot stigmatiserade personer blir mer negativa om deras stigma uppfattas som kontrollerbart (Quist & Wiegand, 2002). Med stigma menas en egenskap eller drag hos en person som skiljer ut en individ eller en grupp från majoriteten vilket resulterar i att individen eller gruppen betraktas med misstänksamhet eller fientlighet. Ett stigma är dock sällan grundat på giltig kunskap och reella förhållanden, utan är följden av stereotypa uppfattningar som ofta är falska (Giddens, 2003). Stigmas med beteendemässigt eller psykiskt ursprung som exempelvis AIDS, missbruk eller fetma attribueras till mer kontrollerbara orsaker än stigmas med fysiskt ursprung som Alzheimers eller cancer. Följden av detta blir att ett stigma som uppfattas kontrollerbart framkallar mer ilska och ogillande än gillande. Quist och Wiegand (2002) menar att många människor attribuerar homosexualitet med beteendemässigt eller psykiskt ursprung, något som den homosexuelle individen skulle kunna ändra på snarare än att det är någonting medfött. Detta påverkar attityder mot homosexuella på ett negativt sätt. Det finns även negativa sidoeffekter av detta för individer som själva uppfattar sitt stigma som kontrollerbart, till exempel överviktiga eller som i det här fallet homosexuella. Man rättfärdigar diskriminering och negativa attityder mot sig med att ens stigma är kontrollerbart. Konsekvenser av detta kan vara att känslor, självförtroende och motivation påverkas negativt. Det finns många orsaksförklaringar till homosexualitet, men Quist och Wiegand (2002) menar att genom att slå fast orsaken till homosexualitet som medfött och okontrollerbart kan man skydda homosexuella individer från eventuella negativa konsekvenser.

Våld mot homosexuella

Sätten på vilka olika minoritetsgrupper diskrimineras varierar, det är så att säga skillnad på olika. Det som förenar dem är angreppen på deras värdighet som en konsekvens av att de

tillhör en viss grupp, det kan handla om ras, religion eller sexuell läggning. När det gäller homosexuella har forskning visat att problemen inte uppstått ur fattigdom eller maktlöshet utan framförallt ur osynliggörandet. Det är att man attribuerar skam och perversitet till en spontan kroppslig attraktion, förbudet att visa sin kärlek och att fullt ut bli accepterad som en moralisk medlem av samhället som inkräktar på värdigheten och självkänslan för denna grupp. HBT-personer, såväl som HBT-aktivister världen över är måltavlor för våld inte bara för sina handlingar utan även för vilka de är (Dworkin & Yi, 2003).

En undersökning av Herek, Cogan och Gillis (2002) beskriver hatbrott mot homosexuella, där brotten varierar från trakasserier och hot till fysiskt våld och till och med mord.

Hatbrott mot homosexuella sker ofta i kontexter där många homosexuella samlas, som klubbar eller gaybarer, men undersökningen av Herek, Hogan och Gillis (2002) visade att de flesta hatbrott skedde på allmänna platser och de som attackerade var oftast en eller flera män som var okända för offret. Deltagarna i den studien poängterade dock att man inte ska dra slutsatsen att hatbrott endast utförs på allmänna platser utan våld och hot förekommer även i skolan, på arbetsplatser och i och utanför hemmen. Det är inte heller endast främlingar som utför brotten utan homosexuella kan även bli utsatta av grannar, klasskamrater, medarbetare och även släktingar. Deltagarnas berättelser i studien visade att det utgör en risk att bli utsatt var man än identifieras som homosexuell.

Homosexuella som utsätts för skadegörelse i sina hem får sina bilar, hus eller annan egendom stulet eller vandaliserat. Trakasserier och hot är även vanligt förekommande i skolan. Enligt Amnesty International är skolan bland de farligaste platserna att vistas på som ung homosexuell. Ungdomar som kommer ut och är öppet homosexuella kan bli utsatta för verbalt och fysiskt våld och hot som i sin tur kan leda till att man undviker skolan med bristande skolgång som följd, detta ger sämre utbildning och sämre chanser på arbetsmarknaden. Homosexuella ungdomar utsätts ofta för trakasserier i skolan och ibland annat USA kan de till och med bli avstängda från skolan (Dworkin & Yi, 2003, Harrison, 2003, Herek, Hogan & Gillis, 2002).

Även Internet har blivit ett forum för hatbrott mot HBT-personer. Å ena sidan öppnar Internet möjligheter för ett globalt kontaktnät för HBT-personer, och det kan leda till större förståelse för gruppen. Men å andra sidan förekommer uttryck för hat och fördomar i större utsträckning på nätet än utanför. Det finns även risk för ofrivilligt avslöjande av sexuell läggning, det vill säga att information om HBT-personer läggs ut på nätet mot deras vilja, som även ökar risken att utsättas för våld (Dworkin & Yi, 2003).

Hatbrott skadar inte bara individen utan utsätter även hela den grupp som individen tillhör för skada. Det skapar en psykosocial stress inom gruppen och i samhället i stort. Ökad psykosocial stress leder i sin tur till ett sämre samhällsklimat för alla inklusive offren. Tidigare forskning har visat att en grups utsatthet i samhället kan leda till mer aggressivitet och hat hos brottsförövarna vilket bidrar till att konflikter och våld eskalerar. Denna så att säga "smittande" effekt, där negativa konsekvenser av en stressor inte begränsas till en enskild individ utan infiltrerar hela den sociala samhällskroppen, har demonstrerats i tidigare forskning inom olika domäner (Rayburn & Davison, 2002). Ett hatbrott skadar alltså samhället mer och på ett annat sätt än den skada som brottet i sig orsakar. Sådana brott, beroende på att de riktas inte enbart mot offret utan mot hela gruppen som offret antas tillhöra, leder till imitation, vedergällning och osäkerhet å personen som uppfattas tillhöra gruppens vägnar.

Att homosexuella personer blir utsatta för brott har i tidigare forskning förklarats med livsstil respektive homofobi. När det gäller livsstil ansågs homosexuellas ökade risk att utsättas för brott hänga ihop med att de i hög grad exponerar sig för brottsrisker. Exempelvis att de i högre grad vistas ute i nöjeslivet eller på farliga platser och att det i vissa fall finns inslag av berusning och provokation. Utifrån denna förklaringsmodell skulle homosexuellas utsatthet inte förväntas vara större än andra grupper med liknande livsstil. När det gäller homofobi söks förklaringen till homosexuellas utsatthet hos gärningsmannen och hans eller hennes hat mot homosexuella. Denna individuella homofobi är kopplad till heterosexismen som präglar samhället i allmänhet och som bidrar till att homosexuella inte ses som likvärdiga medborgare. Frågan om livsstil eller homofobi är emellertid inte lätt att avgöra eftersom frågan om homosexuellas livsstil naturligtvis är tätt sammanflätat med frågan om homofobi. Homosexuellas livsstil är uppenbarligen en funktion i människors homofobi och samhällets heterosexism. Homosexuellas behov av egna kretsar, klubbar, kyrkor och krogar är delvis framtvingat av riskerna med att vara ute i det öppna. Riskerna att utsättas för brott inom de egna ramarna är mycket små, men utanför ramarna är risken stor att utsättas för brott eftersom individer och grupper söker sig dit för att begå brott mot homosexuella (Tiby, 1999).

Många homosexuella, både män och kvinnor, berättar om mobbning, trakasserier och våld redan i unga år. De unga homosexuellas utsatthet är knappast ett resultat av deras livsstil utan präglas tydligt av homofobi och heterosexism. De ungas sårbarhet är särskilt stor i en situation där de börjar upptäcka sin sexuella läggning samtidigt som de inte får stöd, kanske inte ens av sina föräldrar och släktingar. Unga homosexuella är också den grupp som mer än andra känner rädsla för att bli utsatta för brott på grund av sin homosexualitet (Tiby, 1999).

Människors inställningar till hatbrott

Forskning har visat att människors inställning till hatbrott är komplex och ibland motsägande. I en studie av Rayburn och Davison (2002) undersökte man collegestudenters inställning och uppskattningar av hur de skulle reagera på ett antihomosexuellt hatbrott jämfört med ett brott som inte var av hatbrottskaraktär. Man fokuserade framför allt på homosexuella män eftersom man menar att inställningen till homosexuella män är betydligt mer negativ än till andra minoritetsgrupper. De menar även att hatbrott sanktioneras av det rådande samhället. Detta beror på att den utbredda heterosexismen i samhället skapar ett klimat som främjar våld mot homosexuella. Hatbrott mot homosexuella har också visat sig vara mer våldsamma och brutala jämfört med hatbrott av till exempel religiösa eller etniska motiv (Rayburn & Davison, 2002). Många av deltagarna i undersökningen visade sig vara villiga att ingripa och hjälpa ett offer för hatbrott, till och med var fler deltagare villiga att hjälpa hatbrottsoffret än ett offer för ett icke-hatbrott. Detta upplevdes som överraskande eftersom undersökningen samtidigt visade att nästan ingen av deltagarna visade något direkt stöd för offrets åsikter eller handlingar utan tvärtemot ansåg de att offren med sin livsstil bidrog till förövarens agg mot dem. Det motsägande resultatet förklarades av Rayburn & Davison (2002) med att deltagarna ansåg att det faktum att offer för hatbrott är särskilt utsatta bara för att de tillhör en viss grupp gör dem mindre ansvariga än andra brottsoffer och i större behov av hjälp. Undersökningen visade alltså att fast människor inte har overseende med eller accepterar hatbrottsoffrets livsstil och implicit menar att den kan ha bidragit till brottet så menar de att det inte fanns något som offret kunde göra för att undvika att bli utsatt för hatbrott.

Stigma eller sympati

I en studie av Lyons (2003) undersöktes hur människor attribuerar skulden för ett hatbrott, om man lade skulden på offret eller förövaren. Man granskade hur människor utvärderade ett hatbrott dels utifrån ett stigma perspektiv där man antog att människor såg ner på offret och dels ett sympati perspektiv där man visar sympati för människor ur minoritetsgrupper. Å ena sidan finns det ett stigmaperspektiv där det stigma som associeras med statusen hos det typiska offret för hatbrott kan inge fler fördomsfulla och ambivalenta uppfattningar av offret och färre negativa reaktioner på utövaren av brottet. Trots aktivisters försök att konfrontera negativa uppfattningar om offer ur minoritetsgrupper, så rapporterar fortfarande en del offer att de blir utsatta för så kallad "secondary victimization", det vill säga att när brottet anmäls till polisen så ges offret skulden för det och offret får även bristande stöd av rättsväsendet och samhället (Lyons, 2003).

Forskning har visat att i vissa situationer ursäktas brottsutövaren för sitt beteende medan offret får skulden och nedvärderas. Detta leder enligt Lyons (2003) till slutsatsen att det finns en viss sympati i samhället för brottsutövarens motiv. Som exempel tar han upp en domares kommentar till ett överfall på en homosexuell man i Washington DC: "Pojkar är ju alltid pojkar, och det är naturligt att unga män (brottsutövarna) blir provocerade av en homosexuell" Om man å andra sidan granskar frågan ur ett sympati perspektiv kan individers åsikter påverkas av den sneda maktfördelningen mellan offer och förövare och reagera med sympati mot medlemmar ur minoritetsgrupper.

Sammanfattning av tidigare forskning

Forskningen som hittills gjorts visar bland annat att attityder mot homosexuella ofta är negativa och uttrycks i människors tankar, känslor och handlingar. Svensk forskning har visat att människor ofta skiljer på homosexuella personer och homosexualitet i sig, där man är mindre negativt inställd till homosexuella personer än till homosexualitet. Män och personer över 60 år är de som är mest negativt inställda till homosexualitet. Forskningen som gjorts tyder dock på att attityder mot homosexuella har förbättrats överlag genom åren.

Att människor bestämmer orsaken till händelser och beteenden antingen genom att attribuera till yttre, kontrollerbara situationer eller till inre, stabila och okontrollerbara dispositioner kan vara en orsak till negativa attityder mot homosexuella. Många människor attribuerar homosexualitet till något som är kontrollerbart och beteendemässigt, alltså att det är en livsstil som den homosexuella personen valt och skulle kunna välja bort snarare än något som är medfött. Forskning har visat att denna inställning bidrar till att skapa negativa attityder mot homosexuella.

Tidigare forsknings beskrivning av homosexuellas upplevelser av våld och hatbrott visar att brotten varierar från trakasserier och hot till fysiskt våld och till och med mord. Hatbrott sker inte bara i kontexter där många homosexuella samlas som klubbar eller gaybarer, utan även på allmänna platser och i skolan, på arbetsplatser och i hemmet. När homosexuella personer utsätts för brott är det inte bara främlingar som utför brotten utan homosexuella utsätts även av grannar, klasskamrater, medarbetare och sin egen familj. Forskning visar alltså att homosexuella riskerar att utsättas för brott var de än befinner sig. Hatbrott skadar inte bara individen själv utan också hela den grupp som den tillhör, hatbrott och våld mot homosexuella

skapar rädsla och osäkerhet för alla HBT-personer eftersom vilken som helst av dem kan drabbas av våld bara för att de är homo-, bi- eller transsexuella. Hatbrott anses även, har forskning visat, mer än andra brott bidra till ett sämre samhällsklimat.

De orsaker till homosexuellas utsatthet för brott som diskuterats inom tidigare forskning är bland andra livsstil respektive homofobi. När det gäller livsstil har det diskuterats om det är homosexuellas högre exponering för risker som kan vara orsaken. Att de oftare skulle vistas på platser som är farliga, till exempel i utelivet. Men eftersom forskning även visat att homosexuella personer även blir utsatta i hemmet, på arbetsplatsen och så vidare så kan det knappast vara en rimlig förklaring. Då är homofobi en mer trolig orsak det i många fall endast är förövarens inställning till homosexuella som är orsaken till att denne attackerar eller trakasserar homosexuella personer.

Forskning om människors inställning till hatbrott har gett en komplex och ibland motsägande bild. För även om vissa av människorna inte visar något stöd för eller accepterar homosexuellas livsstil och handlingar så uppger de ändå att de skulle vara mer benägna att ingripa och hjälpa ett offer för ett hatbrott än ett offer för ett annat brott. Undersökningar har även visat att i vissa situationer läggs skulden för ett hatbrott på offret själv och brottsutövaren ursäktas. Vissa offer för hatbrott rapporterar även så kallad "secondary victimization" där de, när de anmäler ett hatbrott, skuldbeläggs och utsätts för nedvärderande bemötande av polis, rättsväsende och samhället i stort. Man blir så att säga utsatt en andra gång av de personer som egentligen ska hjälpa den utsatte.

Det som framförallt saknas i tidigare forskning om homosexuella är erfarenheter från de homosexuella själva. Ofta är forskningen gjord ur ett heterosexuellt perspektiv som till exempel människors attityder till homosexualitet och homosexuella eller människors inställningar till hatbrott. Forskning har visserligen gjorts på hatbrott där homosexuella har beskrivit vad de blivit utsatta för men det har varit en beskrivning av själva brotten och inte hur man som homosexuell, vare sig man blivit drabbad av våld eller inte, upplever våldet. Detta tycker jag därför motiverar denna studie. Det ska dock tilläggas att ett heterosexuellt perspektiv aldrig kan undvikas att färga undersökningen eftersom jag själv inte är homosexuell. Men jag kommer att försöka få fatt på homosexuellas egna upplevelser och erfarenheter och lyfta fram dem så gott jag kan utan att färga resultatet med min egen förförståelse. Det är just detta som jag upplever saknas i den tidigare forskning som jag tagit del av.

Metod

I detta avsnitt kommer jag att motivera varför jag valt att arbeta med Grundad teori samt ge en beskrivning av metoden. Vidare så kommer jag att ta upp de dilemman som kan upplevas med metoden. Avsnittet avslutas med att jag beskriver hur jag har använt mig av Grundad teori i analysen av mitt datamaterial.

Varför Grundad teori?

I grundad teori går man in förutsättningslöst i undersökningen till skillnad från andra kvantitativa och även kvalitativa metoder, där man utgår från en frågeställning som sedan styr undersökningen. Grundad teori har som huvudsyfte att skapa *nya* teorier, den forskare som använder sig av metoden måste själv kunna bygga upp nya begrepp och teorier och inte utgå från redan befintliga sådana. Detta är orsaken till att jag valt att använda just denna metod i min undersökning. Jag vill närma mig mitt problemområde utan några föreställningar eller antaganden om det och låta materialet som jag får in visa vad som är viktigast för att förstå hur man som homosexuell upplever våld och hot. Det är även så att teorier om mitt problemområde faktiskt saknas. Mycket forskning är gjord om attityder mot homosexuella och även om själva hatbrotten. Men det är oftast ur en heterosexuell synvinkel. Forskning om hur den homosexuella själv upplever våld har inte hittats. Detta var alltså även en bidragande orsak till metodvalet. Det ger en chans att få fram en teori som helt och hållet visar de homosexuellas egna upplevelser och erfarenheter. Jag vill heller inte utgå från en redan färdig teori, då är risken stor att man bara letar efter det man redan vet och missar detaljer som kan vara av stor vikt. Kopplingen till andra teorier kommer därför att göras först efter min egen teori har vuxit fram.

Grundad teori

I Guvå & Hylander (2003) beskrivs grundad teori som en teorigenerering på empirisk grund, eftersom syftet är att både skapa nya teorier och att grunda de idéer och den teori som genereras utifrån empiriska data. Syftet är att skapa ordning i det som vi uppfattar som verkligheten för att bättre förstå den (s.5). Metoden skapades av Strauss och Glaser som menade att de rent induktiva och deduktiva metoderna var bristfälliga. Den deduktiva metodens problem ansågs av Strauss och Glaser vara att den inte kom med något nytt utan bara kompletterade redan etablerade teorier, medan problemet med den rent induktiva metoden var att de data man samlar in blir missvisande eftersom man utgår från en teori och därför får förutfattade tankar om vad som är av intresse att samla in och missar det som verkligen är det. Grundad teori är en gyllene mittenväg mellan dessa metoder. Det är en induktiv metod med deduktiva inslag, eller som Glaser själv uttryckte det en ”inductive-deductive mix” (Hartman, 2001 s. 35). Denna blandning av induktion och deduktion sker genom att man interaktivt gör urval, datainsamling och analys, det innebär att man i Grundad teori upprepar urval, datainsamling och analys om och om igen. Enkelt beskrivet kan man säga att man först samlar in data från ett urval, sedan analyseras data induktivt genom ett konstant jämförande. Detta innebär att kontinuerligt jämföra data från olika urvalsgrupper. Genom att man jämför data hela tiden kommer man att se vad som är viktigt i det insamlade datamaterialet, och det är på denna grund som teorin genereras. Efter att man analyserat data

görs ett nytt urval deduktivt, baserat på den tidigare analysen. Man samlar sedan in mer data från detta urval och gör ytterligare analyser och nya urval. Detta förlopp fortsätter tills teorin genererats (Hartman, 2001 s. 36). Man uppnår teoretisk fullständighet och vet när man kan sluta samla in data när man uppnår en teoretisk mättnad. Detta innebär att man studerat den grupp eller det fenomen som ingår i ens forskning så många gånger att inga nya data uppkommer ur materialet. Man märker att likartade situationer eller samma data uppkommer gång på gång och kan då konstatera att undersökning har den bredd som är nödvändig för att generera en ny teori (Hartman, 2001 s. 72-73). Grundad teori är en metod för att skapa en teori ur den mening människor själva tillskriver sin verklighet och passar därför i undersökningar där man vill förstå sociala processer (Guvå & Hylander, 2003 s. 16).

Forskningsprocessen

Olika forskare och författare har tillämpat grundad teori på olika sätt och grundarna av teorin, Glaser och Strauss, var även de oense om metodologin och utvecklade den i olika riktningar. Glaser anses representera den ursprungliga postpositivistiska versionen av grundad teori medan Strauss tillsammans med Corbin anses stå för en vidareutveckling som närmar sig en konstruktivistisk och postmodernistisk syn (Guvå & Hylander, 2003 s.30-32). Jag kommer i min undersökning använda mig av Grundad teori som den beskrivs av Glaser eftersom jag anser att ligger närmast den ursprungliga iden om Grundad teori, och Strauss version verkar krångligare och mer styrd. Grundad teori har endast några enkla regler om konstant jämförande och teorigenerering men den metod som Strauss beskriver har ett helt regelverk som tvingar forskaren att behandla data på ett förutbestämt sätt (Hartman, s. 34). Strauss menar till exempel att frågeställningen man vill ha besvarad kan formuleras innan man börjat samla in data, vilket ger till följd att datamaterialet redan från början kommer att tolkas utifrån bestämda begrepp, närmare bestämt de begrepp som används vid formuleringen av frågeställningen. Detta leder till att man kommer att söka efter vissa data, och det anser inte jag att Grundad teori handlar om.

Forskningsprocessen enligt Glaser

Enligt Glaser ska forskningsprocessen inledas med så få förutfattade meningar som möjligt. Det är inte på förhand formulerade frågeställningar som ska styra undersökningen utan det ska vara den data man upptäcker som visar vägen. Man ska försöka ta reda på vad som pågår hos de människor man undersöker och vilka problem de ställs inför. Forskningsprocessen består av tre faser, inledningsvis den öppna, sedan den selektiva och till slut den teoretiska fasen. I den öppna fasen försöker man finna kategorier. Hartman (2001) beskriver en kategori som ett meningsfenomen för människor som tillhör en viss grupp, och det är dessa fenomen man försöker beskriva med begrepp. Ju fler kategorier man kan hitta i den inledande fasen desto bättre. Denna fas kallas "öppen" just därför att man inte sätter upp några begränsningar utan man låter det vara öppet vilka kategorier som senare kommer att visa sig vara relevanta. Man får fram dessa kategorier genom att analysera det datamaterial man samlat in, genom exempelvis intervjuer. Så småningom upptäcker man att datainsamlandet är mättat genom att det inte finns fler kategorier. Som forskare ska man lita på denna mättnadskänsla eftersom man under undersökningens gång utvecklar en "teoretisk känslighet" för materialet och människorna man undersöker. Man har då även upptäckt vilken kategori som utgör kärnkategorin, det vill säga den kategori som beskriver det problem som är centralt för den grupp människor man undersöker. Då övergår den öppna fasen till den selektiva. Där måste

man välja att koncentrera sig på några av de kategorier man funnit, och välja bort andra. Regeln för hur man gör detta är att de kategorier man behåller ska vara relaterade till kärnkategorin. Man kan alltså inte inleda den selektiva fasen innan kärnkategorin är funnen. Man befinner sig nu i ett slags sorteringsarbete där man genom att samla in ytterligare data försöker bestämma vilka kategorier som är viktiga och där man tydligare försöker bestämma vilka egenskaper kategorierna har. När man väl har gjort detta och man ännu en gång känner att en mättnad har uppstått så går undersökningen in i den sista teoretiska fasen. I den här fasen ska man ta reda på hur de olika kategorierna förhåller sig till varandra. Genom ytterligare datainsamlade formulerar man hypoteser. När man väl gjort detta har teorin genererats och resultatet kan skrivas samman (Hartman, 2001, s. 40-41)

Jag kommer som sagt att använda mig av Glasers tillvägagångssätt för att genomföra min undersökning med Grundad teori, förutom på några punkter. Eftersom intervjupersonerna är begränsade till fem stycken på grund av undersökningens storlek så bestämdes på förhand att tre personer skulle intervjuas i den öppna fasen, därefter en person i den selektiva fasen och slutligen en person i den teoretiska fasen. Detta gör att man möjligen kan sakna upplevelsen av mättnad i den selektiva och i den teoretiska fasen på grund av att data endast kommer från en person, men detta får man ta med i beräkningen och acceptera i en undersökning av denna omfattning. En större undersökning skulle säkert få fram ännu mer information och data eftersom man då kunde ”stanna kvar” i faserna längre och på det viset uppnå en fullständig mättnad. Glaser menar även att undersökningar helst ska inledas på ett förutsättningslöst vis vilket kan vara komplicerat om man som jag tidigare gjort studier om undersökningsområdet. Jag har trots detta strävat efter att så långt som möjligt försöka lägga mina egna uppfattningar åt sidan och låta personerna i min undersökning utgöra grunden för teorin. Grundad teori har som alla metoder sina begränsningar och dilemman och i stycket som följer ges en beskrivning av några av dessa.

Metodologiska dilemman

Upphovsmännen till Grundad teori, Strauss och Glaser, utvecklade metoden åt olika håll och blev sinsemellan oense om hur metoden skulle utövas för att kallas Grundad teori. Detta kan i sig vara ett problem när man vill använda sig av metoden i sin undersökning. Frågan om vilken av upphovsmännen som står för grundad teori är upp till varje forskare att avgöra men att forskaren måste välja att antingen följa Glasers eller Strauss tillvägagångssätt är ett faktum. Glaser och Strauss metoder skiljer sig så pass mycket åt att det vore omöjligt att inte välja antingen eller. Att Glaser ligger närmare den ursprungliga tanken om Grundad teori går inte att komma ifrån. Om man till exempel jämför hur Strauss och Glaser förhåller sig till de bakomliggande idéerna till deras ursprungliga bok om Grundad teori, *Discovery*, så utarbetade Strauss tillsammans med Corbin en metod där dessa idéer inte alltid efterföljs. Den kanske mest betydelsefulla idén bakom den ursprungliga Grundade teorin är att teorin som genereras måste växa fram utan att på något sätt påverkas av teoretiska förutsättningar, och att alla element i teorin måste vara grundade i data (Hartman, 2001, 41-43). Detta krav uppfyller inte Strauss i sina senare beskrivningar av Grundad teori. Exempelvis så understryker Strauss och Corbin vikten av att ställa den rätta forskningsfrågan medan Glaser menar att Grundad teori startar utifrån ett intresse för ett forskningsområde, inte en färdig frågeställning (Guvå & Hylander, 2003 s. 78).

Detta leder in på ytterligare ett dilemma som forskaren ställs inför vid genomförandet av en Grundad teori. Nämligen svårigheten med att förutsättningslöst gå in i genomförandet av en undersökning. Forskaren ska inte försöka besvara en fråga som förutsatts vara viktig, utan i stället ta reda på vad som pågår hos de människor man undersöker, vilka problem de är ställda inför (Hartman, 2001 s. 40). Detta är ett problem i alla undersökningar eftersom ingen människa är som ett blankt, oskrivet blad. Alla, även forskare, har sina egna personliga föreställningar om världen som färgar undersökningen och som avgör vad man lägger märke till och inte när data samlas in. Det enda man som forskare kan göra för att på bästa sätt uppfylla kravet på förutsättningslöshet är att vara medveten om problemet och att aktivt försöka bortse från sina tidigare föreställningar och idéer om det som undersöks.

Guvå och Hylander (2003) menar att en fara med metoden kan vara risken för ett så kallat cirkulärt resonemang. Med det menar de att man grundar sina antaganden i den empiri som man sedan återvänder till för att bekräfta dessa antaganden. På grund av detta blir det viktigt att gå vidare och pröva sina antaganden i nya teoretiska urval, för att utveckla sina teorier. När forskaren bearbetar och teoretiserar kring sina begrepp och sedan undersöker om det finns fog för detta i empirin menar Guvå och Hylander (2003) att det är uppenbart att detta är en subjektiv och tolkande process. Ju mer forskaren bearbetar sina begrepp, desto mer subjektivt spekulerande blir det. Men å andra sidan är det just denna abduktiva process som ger möjlighet till innovativa perspektiv. Glaser och Strauss menar ju faktiskt att forskarens personliga erfarenhet och kompetens berikar forskningen i stället för att utgöra en belastning (Guvå & Hylander, 2003 s. 80).

Tillvägagångssätt från urval till analys

Urval

När man använder sig av Grundad teori som metod är man inte intresserad av hur typiskt ens fynd är för en viss grupp i statistiska termer. Forskaren är alltså inte intresserad av om det är fem eller nittiofem procent av en viss grupp som kännetecknas av en viss egenskap. Det som är av intresse är att konstatera att denna egenskap över huvud taget existerar och analysera den i alla dess delar. På grund av detta är de traditionella urvalsmetoderna, där syftet är att garantera ett urvals representativitet för populationen, inte av intresse. I Grundad teori använder man sig i stället av ett teoretiskt urval. Detta betyder att forskaren väljer att undersöka dem vilkas egenskaper kan tänkas besvara en fråga på bästa sätt (Ekerwald & Johansson, 1989). Glaser & Strauss ställde två kriterier på det teoretiska urvalet, nämligen ändamål och relevans. Ändamålet innebär att datamaterialet vi samlar in ska kunna ge information om kategorier, kategoriers egenskaper och relationer dem emellan. Med relevans menas att de egenskaper eller begrepp vi tillskriver kategorierna och relationer mellan kategorierna som utgör grunden för teorin, är väsentliga för forskningsområdet (Hartman, 2001, 70-71). Mitt urval kommer inte att förändras genom undersökningens gång utan de som ingår i undersökningen kommer att vara homosexuella män. Denna grupp uppfyller de kriterier som Grundad teori har om ett teoretiskt urval. De har både relevans och är väsentliga för min undersökning. Om undersökningen hade varit av större slag hade det i och för sig varit intressant att gå vidare till ytterligare grupper för att maximera skillnaderna och på så sätt vidga och fördjupa den slutliga teorin.

Urvalet till undersökningen gjordes genom att RFSL Dalarna och SAPFO (Mälardalens gaystudenters förening) kontaktades via mail och telefon och tillfrågades om de kunde hjälpa

till med att hitta intervjupersoner. De personer som var villiga att ställa upp på intervju var alla homosexuella män i åldrarna 16-30 år. Att personerna var i olika åldrar och med olika bakgrund var positivt eftersom man i Grundad teori vill få så stora variationer som möjligt i sitt datamaterial. Detta var dock det enda som varierade mellan personerna eftersom jag på förhand bestämt mig för att begränsa intervjupersonerna till homosexuella män och inte använda mig av representanter ur hela HBT-gruppen.

Datainsamling

I min undersökning kommer jag att använda mig av kvalitativa intervjuer eftersom dessa lämpar sig bäst när man vill få fatt på människors förståelse av ett fenomen. Jag kommer att använda mig av en halvstrukturerad intervjuform med några på förhand bestämda teman och med några frågor under varje tema som sedan, beroende på intervjupersonens berättelse, följs upp med följdfrågor. På det viset kan varje intervju anpassas till respektive intervjuperson och personerna får ett relativt fritt utrymme att berätta om sina tankar och upplevelser kring ämnet. Syftet med kvalitativa intervjuer är att använda sig av det direkta mötet mellan forskare och intervjuperson och det unika samtal som uppstår i just denna kontext (Widerberg, 2002). Viktigt att tänka på i en intervju är att bara ställa en enda fråga åt gången, och att frågorna är klart formulerade samt att de även är neutrala, alltså inte ledande eller hypotetiska.

Inledningsvis blev intervjupersonen informerad om syftet med intervjun och hur resultaten kommer att användas, samt frågan om sekretess. Intervjupersonen blev därefter informerad om sin rätt att när som helst avbryta intervjun och tillfrågad om samtycke till bandinspelning. Inför intervjuerna konstruerades en intervjuguide med tre teman som grund och, eftersom det är svårt att förutse intervjupersonens ”pratsamhet”, så skrev jag även exempel på frågor att ställa. Det övergripande temat i intervjun är våld och vilken betydelse det har för intervjupersonen. De olika teman som kom att vara underlag för intervjun var våld i förhållande till identitet, manlighet och sexualitet. Istället för bakgrundsfrågor, som till exempel ålder och civilstånd bad jag intervjupersonen att börja med att berätta lite om sig själv. Detta gav dels bakgrundsinformation om personen samt att det fungerade som en naturlig och lättsam inledning på intervjun. Innan jag började ställa frågor om de olika teman frågade jag även hur det var för personen att komma ut som homosexuell. Inledningen på intervjuerna blev på detta vis bra eftersom personen fick berätta lite om sig själv först innan vi kom in på ämnet våld, ett ämne som i vissa fall kunde upplevas som jobbigt. Intervjuerna genomfördes i RFSLs lokal med tre av deltagarna, en deltagare intervjuades i hemmet och en intervju skedde på högskolan. Efter varje intervju så transkriberades intervjun och lästes igenom flera gånger.

Analys

Inledningsvis, i den öppna fasen, gjordes tre intervjuer för att få in så pass mycket information så att en första kodning skulle kunna utföras. När intervjuerna var utförda och transkriberade skrev jag även ner anteckningar om detaljer som kroppsspråk, tonfall och ord som betonades i intervjun. Varje gång som en tanke om innehållet i intervjun dök upp så skrev jag ner det i mina minnesanteckningar. Det kunde vara en fråga som jag ville veta mer om eller en viktig

detalj som personerna berättat om i intervjun. Jag började sedan leta efter kategorier i mitt datamaterial och skrev ner alla dessa i mina minnesanteckningar. Allt som kunde relateras till mitt problemområde skrevs ner även om en del kategorier var motsägelsefulla mot varandra. Materialet gicks igenom gång på gång för att slutligen resultera i två kärnkategorier, det vill säga de kategorier som beskriver det mest centrala i problemområdet. Det var då dags att gå vidare och utföra ytterligare en intervju. Inför denna gjordes intervjuguiden om så att den riktade in sig mer på kärnkategorierna och frågorna anpassades efter dessa. Även denna intervju transkriberades och lästes igenom flera gånger. Utifrån den information som nu samlats ihop om de olika kategorierna jag hade kommit fram till, arbetades en förklaringsmodell om mitt problemområde fram.

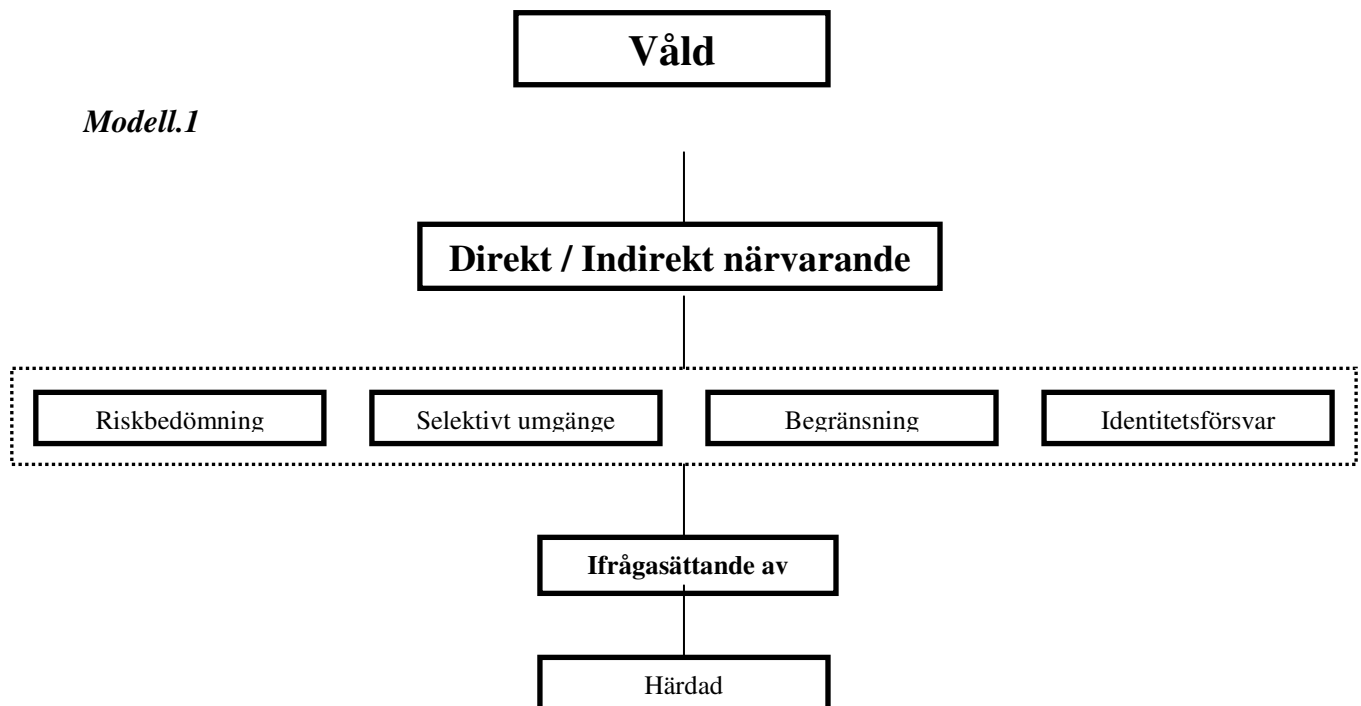
Efter att denna förklaringsmodell arbetats fram kontaktades den sista intervjupersonen för en intervju. Denna intervju inriktades helt på förklaringsmodellen, detta för att så att säga ”testa” min teori. Intervjuguiden anpassades så att frågorna handlade om kärnkategorierna och de kategorier som är relaterade till dessa. Även denna intervju transkriberades och gicks igenom innan det slutgiltiga resultatet skrevs samman.

Resultat

I det här avsnittet kommer jag att beskriva resultatet av den här undersökningen vars syfte är att beskriva hur homosexuella män upplever våld och risken att bli utsatt för våld bara för det faktum att de är homosexuella. Jag kommer inledningsvis att presentera den modell som framkommit av teorin för att sedan gå vidare och närmare beskriva kategorierna i modellen. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av resultatet.

Vad är våld?

Jag vill börja med att klargöra vad som i den här undersökningen menas med våld. Jag har i början av varje intervju låtit intervjupersonerna definiera vad de själva anser att våld är. Detta för att på bästa sätt kunna tolka deras berättelser utan att lägga in min egen definition av vad som räknas som våld. Samtliga intervjupersoner har uppgett att våld både kan vara fysiskt, det vill säga ett fysiskt angrepp mot den egna personen som slag sparkar knuffar och ren misshandel. Våld kan även vara att bli utsatt för verbala påhopp, förolämpningar, hot, diskriminering och trakasserier. Detta definierar intervjupersonerna som psykiskt våld. Det psykiska våldet uppfattas av intervjupersonerna som värre och mer kränkande än det fysiska våldet eftersom det ”stannar kvar” längre och lämnar djupare spår än ett fysiskt våld.

Modell 1

Här ovan visas modellen som innehåller kategorierna som framkommit i undersökningen. Den teori som har genererats handlar om hur våld upplevs av och påverkar homosexuella män. Våldet existerar på två plan för intervjupersonerna. Dels när de blir direkt utsatta för det och dels som en indirekt närvaro, ett hot om våld eller en risk för att utsättas för våld. Att utsättas för våld eller att uppleva ett hot om att bli utsatt för våld leder till att personerna i vissa situationer gör en riskbedömning för att undvika att bli utsatta. Det kan även leda till att personerna undviker att umgås med andra än HBT-personer.

Konsekvenser av att våldet finns indirekt närvarande är att personerna begränsar sig i sina handlingar och känner att de inte kan vara sitt rätta jag i vissa situationer. Att uppleva att vissa människor inte accepterar homosexualitet och att vissa till och med vill skada dem gör att intervjupersonerna utvecklar ett försvar för vilka de är. De är stolta över sin egen identitet och stöttar även varandra inom gruppen vid svårigheter. Dessa svårigheter och upplevelser av våld har gjort intervjupersonerna härdade. De upplever att de tål ganska mycket, mer än vad heterosexuella skulle göra när det gäller trakasserier och utsatthet. De uppger att de tar åt sig mindre och mindre ju äldre de blir.

Kärnkategorin i modellen är ifrågasättandet av Jaget. Den kategorin är sammankopplad med de övriga kategorierna som en konsekvens av dem. Att utsättas för våld, direkt och indirekt med de konsekvenser som följer med till exempel riskbedömning, selektivt umgänge och begränsning, leder till ett ifrågasättande av jaget. Intervjupersonerna tvivlar på sig själva och ifrågasätter huruvida deras sexuella läggning är fel eller skamlig och om de får ”skylla sig själva” för sin utsatthet.

Kategorierna i den Grundade teorin om våld

Våldets direkta närvaro

Detta är en kategori som alla intervjupersoner på något vis har upplevt på grund av att de är homosexuella. Våld har funnits närvarande på olika sätt i intervjupersonernas liv. Vissa av dem har blivit utsatta för fysiskt våld, hot och till och med misshandel. Våldet finns direkt närvarande i dessa situationer. En intervjuperson beskriver en sådan situation:

Jag var ute på stan en gång och hade ett nyckelband med RFSL:s färger på och så var det ett par killar som: jaha, är du homosexuell? Och jag svara: Ja... Dom bara: du vet att det är fel va? [intervjupersonen:] Nej, jag tycker inte att det är fel.. Dom bara: du ska inte vara så jävla kaxig! Och sen... fick jag stryk... flög in i en vägg och fick sparkar i magen och sånt där..

Alla intervjupersoner uppger att de någon gång blivit utsatta för psykiskt våld genom verbala påhopp, glåpord och trakasserier. Många gånger upplevs detta våld som värre än det fysiska våldet. Psykiskt våld lämnar djupare spår och sårar mer än fysiskt våld. När intervjupersonerna blivit utsatta för fysiskt eller psykiskt våld, eller varit med om att någon de känner utsätts för våld på grund av sin homosexualitet upplever de flesta först en maktlöshet och en förtvivlan eller som en intervjuperson som blivit utsatt uttryckte det:

Efter det hade hänt var jag helt knäckt... ett bra tag faktiskt. Jag var missnöjd på hela världen.. om jag säger så, jag vill inte att det ska vara så här. Jag kände mig väldigt nere och allmänt bedrövad..... jag kände mig verkligen kränkt.

Riskbedömning

Eftersom samtliga intervjupersoner på något vis har blivit utsatta för våld så händer det att de i vissa situationer känner att de måste göra en riskbedömning. Denna kategori innebär att intervjupersonerna måste avväga sitt agerande i vissa situationer, undvika vissa beteenden och ibland dölja sin homosexualitet på grund av att de upplever att det finns en hotbild i vissa situationer. Detta sker ofta när man har varit på krogen eller är på stan med sin partner, en intervjuperson menar att det hela tiden finns i bakhuvudet att man måste tänka sig för om man vill undvika att bli utsatt:

*Det är ju oftast när man går hem från krogen... man går inte gärna själv
Och ser man ett gäng som ser "farliga" ut så undviker man ju att möta
dom om man kan...och man går ju inte precis runt så här
[viftar på ha och ropar oiii].. ha ha..*

Det är inte bara i krogmiljö eller på stan som en riskbedömning görs. Intervjupersonerna menar att ju mer öppna och synliga de är desto större är risken för utsatthet. Detta är dock inget som har hindrat dem från att vara öppna eller att synas men det är något som de tar i beräkning i vissa situationer. Två av intervjupersonerna är representanter för olika föreningar och är därigenom också deras ansikte utåt. De har varit med i media med både namn och bild och uppger då att innan de beslutade sig för att göra detta tänkte efter både en och två gånger.

*När man går ut som officiell ordförande för [föreningens namn] går
man ju ut som sig själv... det här är jag och så här lever jag..även om
det är föreningen man representerar. Så varje gång man går ut i
tidningen ökar ju hotbilden.. folk blir att känna igen en och är det då
nån person som är väldigt hatisk och känner igen en på stan så...ja
det klart man tänker på det.*

Intervjupersonerna betonar ändå att trots att mer öppenhet leder till en ökad hotbild så är det inget som hindrar dem att ändå visa sig öppet i media eller som representant för sina föreningar. De anser att det är värt den ökade risken för utsatthet.

Selektivt umgänge

Den här kategorin hänger bland annat ihop med kategorin riskbedömning. Eftersom intervjupersonerna uppger att i umgänget med den egna gruppen, alltså andra HBT-personer känner de aldrig någon rädsla, utan känner att de kan vara sig själva till 100 procent. En intervjuperson uppger att på gayfester till exempel så "slåss" vakterna om att få jobba för det är aldrig något bråk. Det känns tryggt och säkert att umgås med andra HBT-personer eftersom intervjupersonerna i andra situationer, som ute på krogen är medvetna om att de riskerar att bli utsatta. En intervjuperson uppgav att:

*Ofta umgås man bara med andra HBT-personer och stänger in sig i
Den här bubblan och kommer det då en person som. Öhh..bögdjävvel!
då spricker allting.. då bara Va! Älskar inte alla mig som jag är?..
så det är så himla lätt att man stänger in sig i den här underbara
bubblan där alla älska alla.*

Ifrågasättande av Jaget

Den här är kärnkategorin i teorin om homosexuella mäns upplevelse av våld. Det är själva kärnan i den process som intervjupersonernas berättelser handlar om och det är den kategori som är sammanlänkad med alla de övriga kategorierna i teorin. Ifrågasättande av jaget handlar om att personen på grund av yttre omständigheter ifrågasätter sig själv och tvivlar på om det de känner är normalt eller inte. Alla intervjupersoner uppger att de vid något tillfälle ifrågasatt sig själva som homosexuella, att de frågar sig om det är värt att vara öppen med sin sexualitet när det finns de som inte accepterar dem som de är. Ifrågasättandet av jaget behöver inte

nödvändigtvis vara ett resultat av att personen utsatts för våld utan sker även i samband med att personen kommer ut som homosexuell.

*Det är ju blandade känslor när man kommer ut... man funderar..
är det nåt fel på mig? Är det så här det ska va .. man är rädd att
folk ska tycka illa om en och ta avstånd..*

Men ifrågasättandet av jaget kan även ske som en direkt konsekvens av att personen blivit utsatt för våld på något vis, eller hot om våld. Intervjupersonerna uppger att det är jobbigare ju yngre man är och att man blir bättre på att hantera det ju äldre man blir.

*Alltså, efter att jag blev nerlagen.. jag funderade nog i en vecka
ungefär om det verkligen är värt det [att vara öppet homosexuell]
men jag kom fram till att det här är vem jag är och jag står för det
då får dom väl spöa mig igen då... men hade det hänt när jag var
yngre då vet jag inte... hade nog blivit helt knäckt..*

Härdad

Som homosexuell så blir man oundvikligen utsatt för andra människor som inte accepterar en enligt intervjupersonerna. Alla har upplevt någon form av våld, diskriminering eller trakasserier. Upplevelsen av detta har härdat dem eller som en intervjuperson uttrycker det:

*Jag tror vi bögar tål mer än andra, än heterosexuella menar jag,
man har varit med om så mycket att man till slut inte tar åt sig så
mycket. Det var värre när man var yngre i och för sig... så jag tror
att de som är yngre och inte varit med om så mycket är känsligare
och tar åt sig mer om de blir utsatta.*

Med ålder och erfarenhet kommer en insikt om, menar intervjupersonerna, att de ibland blir utsatta för att människor har fördomar eller inte accepterar deras homosexualitet men att det är något som de lärt sig att leva med och att de inte låter det påverka dem så mycket.

Våldets indirekta närvaro

Likasom att våldet har en direkt närvaro i intervjupersonernas liv genom att de blivit utsatta för våld på olika sätt, så finns det även en indirekt närvaro av våld. Det innebär att intervjupersonerna undviker vissa saker på grund av att det skulle kunna leda till att de blev utsatta för våld av något slag. Denna kategori handlar mycket om den dubbelhet som framkommit i intervjuerna. Intervjupersonerna säger ibland emot sig själva och menar att de inte blir påverkade av hot om att bli utsatt för våld eller att våld finns närvarande i deras liv. De vill inte hålla med om att hot om våld påverkar dem men i deras berättelser framkommer det att det är så. De undviker att gå själva i vissa situationer, de "skärper till sig" ibland för att inte verka så "fjolliga". Detta gör man för att passa in och för att inte provocera andra och därigenom riskera att bli utsatt för våld.

Begränsning

Denna kategori handlar om att intervjupersonerna begränsar sig på olika vis, exempelvis genom selektivt umgänge eller att de undviker vissa saker på grund av att de bedömer risken att bli utsatt för våld som för stor. Det handlar här om att intervjupersonerna på grund av att världen ser ut som den gör inte vara sig själva till hundra procent i alla situationer. Det finns saker som de undviker efter en bedömning av riskerna, som till exempel att gå hand i hand med sin partner på stan. Intervjupersonerna tycker *inte* att de undviker vissa saker eller begränsar sig i det avseende att de inte är sig själva bland andra, men underförstått så framkommer det att de gör det. I vissa situationer försöker de framstå som mindre ”bögg” för att inte provocera. De uppger även att de undviker att gå hem själva om de till exempel har varit på en gayfest, som en intervjuperson beskriver:

Då ser man ju lite annorlunda ut, med andra kläder och smink och så, så det klart .. då provocerar man ju. Då går man ju helst inte ensam hem... det finns ju alltid där, att man kan bli utsatt när som helst egentligen..

Det indirekt närvarande våldet kan vara orsaken till att intervjupersonerna undviker vissa saker, som att visa sig öppet med sin partner på stan eller att de ibland döljer yttre tecken på att de är homosexuella. Men på en direkt fråga om de på något sätt begränsar sig på grund av att det finns risk för att bli utsatt för våld så svarar en intervjuperson:

Nej.. jag är helt öppen med vem jag är. Kallar nån mig för typ.. böggjäväl så rycker jag på axlarna och.. ja de får tycka vad de vill, jag står för den jag är.

Identitetsförsvaret

Eftersom intervjupersonerna tillhör en grupp som riskerar att utsättas för våld på grund av att de är homosexuella, så har intervjupersonerna utvecklat ett slags försvar för vilka de är. De är beredda på svårigheter och risken för att bli utsatta för sin homosexualitet och de står för vilka de är. De har även sinsemellan en samhörighet och de stöttar och stärker varandra inom sin grupp.

Denna kategori handlar om att intervjupersonerna menar att de till slut når en punkt där man står för den man är. Om andra inte accepterar dem för att de är homosexuella så vill de ändå inte ha med dem att göra, menar de. Det gäller både på arbetsplatser och även familj och vänner. En intervjuperson sa upp sig från jobbet beroende på en homofobisk chef, och flera har upplevt att även ens närmaste, som föräldrar och kompisar tar avstånd och att man då bryter kontakten om de inte kan acceptera den homosexuelle som den är. Man är helt enkelt för stolt för att ha människor i sin närhet som inte kan acceptera ens sexuella läggning, utan undviker dessa personer som ett försvar för den man är.

När jag kom ut var det en kompis som sa att jag aldrig mer skulle få sätta min fot i hans hus nå mer. Jag blev väl besviken men sen brydde jag mig väl inte så mycket... då var han ju ändå ingen kompis som jag ville ha, det fanns ju andra jag berättat för som inte sa nåt speciellt alls.. som struntade i det.

Sammanfattning av resultat

Personerna i den här undersökningen har alla, på olika sätt, blivit utsatta för våld på grund av att de är homosexuella. Det har handlat om allt från trakasserier, glåpord och diskriminering på arbetsplatsen till ren misshandel. Alla intervjupersoner uppger att det psykiska våldet, det vill säga att utsättas för verbala trakasserier och diskriminering, upplevs som värre än rent fysiskt våld. Intervjupersonerna upplever att glåpord, trakasserier och diskriminering sårar dem mer än om de blir utsatta fysiskt. Det psykiska våldet resulterar i att intervjupersonerna tvivlar på sig själva och ifrågasätter sin identitet.

Andra konsekvenser av att bli utsatt för våld har i undersökningen visat sig vara att intervjupersonerna i vissa situationer anser att de tvingas göra en riskbedömning och sedan anpassa sig för att minska risken för utsatthet, exempelvis att undvika att öppet visa kärlek till sin partner. Ytterligare en konsekvens av att leva med hot om att bli utsatt för våld är att intervjupersonerna ibland väljer att endast umgås med andra HBT-personer för då känner de sig trygga och kan vara sig själva till hundra procent utan att vara rädda för att bli utsatta för våld på grund av sin homosexualitet. Det beskrivs som att man befinner sig i en underbar bubbla där alla älskar alla när man umgås med andra HBT-personer. Bubblan upplevs som en våldsfri zon, där våld inte förekommer alls.

Även det indirekta våldet ger påverkan i intervjupersonernas liv. Även om inte våld finns direkt närvarande finns det där som ett hot på grund av att vissa människor inte accepterar intervjupersonernas sexuella läggning. Intervjupersonerna ger en komplex och ibland motsägelsefull bild av hur våldet påverkar dem. Det finns saker de undviker på grund av riskerna att bli utsatt för våld men de tycker inte att våld begränsar deras sätt att leva. De betonar att de står för vilka de är och att trots en medvetenhet om att de kan bli utsatta inte tänker låta bli att vara sig själva. *Samtidigt* berättar de om situationer när de "skärper till sig" för att inte verka uppenbart homosexuella. Det är i detta som den komplexa dubbelheten finns.

På grund av att intervjupersonerna blivit utsatta på olika sätt och har upplevt motgångar och svårigheter i livet så har de utvecklat ett försvar för sin identitet. De uppger att de står för vilka de är och är stolta över sig själva. Svårigheterna som de upplevt har även lett till att intervjupersonerna upplever att de tål ganska mycket utan att ta åt sig så mycket. De har blivit härdade av de upplevelser de varit med om, även om de fortfarande kan uppleva tvivel och nedstämdhet efter att ha varit med om händelser där de har blivit fysiskt eller psykiskt utsatta.

Kärnan i intervjupersonernas berättelser om våld är att våld och dess konsekvenser, som till exempel riskbedömning och begränsning, leder till ett ifrågasättande av jaget. När intervjupersonerna blivit utsatta för våld har de frågat sig själva om det är något fel på dem, om det är värt att vara öppen med sin homosexualitet och om det är dem själva det är fel på. De har tvivlat på sig själva och ibland känt att de varit ansvariga för sin utsatthet. De flesta av intervjupersonerna upplever att de har blivit starkare ju äldre de har blivit. De tar inte åt sig så mycket som när de var yngre.

Diskussion

Det här diskussionsavsnittet kommer att inledas med att jag granskar min Grundade teori i ett vidare existentialistiskt perspektiv. Jag kommer då att börja med att gå igenom vissa begrepp ur Rollo Mays böcker för att sedan relatera dem till teorin om homosexuella mäns upplevelser av våld. Därefter kommer jag att diskutera huruvida syftet med undersökningen har uppnåtts och hur teorin relaterar till tidigare forskning. Avsnittet avslutas med en självkritisk diskussion, en avslutande reflektion samt tankar kring möjliga framtida forskningsfrågor inom området.

Ett existentialistiskt perspektiv

Eftersom den här undersökningen utfördes med Grundad teori så gick jag inte in i arbetet med en befintlig teori i åtanke utan försökte att förutsättningslöst samla in allt material jag kunde och sedan låta detta material utgöra teorin. Detta för att inte leta efter begrepp från en specifik teoribildning när undersökningen genomfördes. Att man aldrig är helt teoribefriad går dock inte att komma ifrån, den inriktning jag valde i undersökningen har ett existentiellt perspektiv eftersom det är erfarenheter och upplevelser från människors liv och tillvaro. Jag kommer därför att koppla resultatet från min undersökning till delar av Rollo Mays existentialistiska texter. Jag inleder med en kort beskrivning av existentialism. Därefter går jag igenom de begrepp som jag sedan kommer att jämföra med min egen teori.

Rollo May och existentialism

Som specifik rörelse uppstod existentialism för drygt hundra år sedan genom Kirkegaards protest mot sin tids dominerande rationalism. Att sätta likhetstecken mellan den abstrakta sanningen och verkligheten var enligt Kirkegaard en illusion och ett begräveri (May, 1999). Existentialismen är först och främst intresserad av ontologin, det vill säga vetenskapen om varat, där ordet vara inte ska betraktas som ett statiskt ord utan som ett verb, ett skeende-ord. Existentialism står för ett uttryck för djupa dimensioner i det moderna emotionella och andliga klimatet och finns i stort sett i alla oråden av vår kultur. Den påträffas inte bara inom psykologi och filosofi utan även inom konst och litteratur. May (1999) menar att det kan sägas vara det unika och specifika uttrycket för den psykologiska benägenheten hos den nutida västerlänningen. Rollo May var filosof, psykolog och även psykoterapeut och menade att psykoterapins syfte var att göra människan fri. Inte på det sättet som många andra psykoterapeuter menade, nämligen att psykisk hälsa för en människa var att leva utan ångest. Tvärtom menade May (2001) att människan aldrig kan vara helt befriad från ångest, det är en omöjlighet i en värld full av vätebomber och radioaktiv strålning eller där döden kan slå till i samma ögonblick som man går över gatan. May menade att psykisk hälsa är att leva utan en *förlamande* ångest. Normal ångest kan i stället vara positivt, det är en energikälla, en konstruktiv och stimulerande kraft som människan kan använda för att se sina outnyttjade inre möjligheter (May, 2001). I följande stycke går jag närmare in på begrepp som ångest, frihet, och mod.

Ångest och frihet

Ångest är ett ontologiskt kännetecken hos människan, den är rotad i själva hennes existens. Ångest är det subjektiva tillståndet hos en människa som blir medveten om att hennes existens kan förgöras. Ångest är alltså upplevelsen av hotet om att icke-vara. Den angriper människans existens i dess centrum genom att den överväldigar människans känsla av vara, upphäver tidkänslan, försvagar minnet av det förflutna och utplånar framtiden. När människan plågas av ångest är hon oförmögen att i sin fantasi föreställa sig hur existensen skulle vara utan ångesten. Det är därför, skriver May, som ångesten är så svår att uthärda, det handlar om det mest smärtsamma och primära en människa kan uppleva, nämligen hotet om att förlora själva varat (May, 2001). Det är enligt May (2001) därför många människor skulle föredra fysisk smärta framför att uppleva ångest. Ångest är inte en känsla bland andra, som t.ex. rädsla eller lust, det är inte något vi *har* utan något vi *är*. Man ska inte förväxla ångest med fruktan, vi kan känna fruktan inför en händelse i livet men den känslan försvinner när händelsen är över. Fruktan utgör ett perifert hot som kan objektifieras. Ångest däremot är en inre konflikt mellan vara och icke-vara, den hotar att förgöra själva vår existens och är därför ett ontologiskt kännetecken hos människan.

Ångest är enligt May nära förknippat med frihet. När människan konfronteras med utmaningen att förverkliga sina möjligheter drabbas hon av ångest, och utan denna ångest kan inte frihet uppnås. När människan upptäcker dessa möjligheter till självförverkligande finns en tendens att förneka dessa eftersom de förutsätter att den trygghet man har försvinner. Kirkegaard beskrev enligt May ångest som ”frihetens yrsel”, det kanske handlar om den svindlande känslan som följer med upptäckten av nya möjligheter och rädslan för att släppa taget om det trygga och kasta sig in i det okända. En människa kan inte uppnå frihet utan att ha upplevt ångest (May, 1999). Ångest kan vara en konstruktiv kraft som ger oss energi och entusiasm men den kan även vara destruktiv i form av en förlamande ångest som isolerar och driver oss till panik. Att negligera ångesten och blockera sig kan orsaka en känsla av vanmakt hos människan. I vanmakt och maktlöshet har våld och aggression sin grogrund. Våldsdåd i samhället utförs ofta av människor som försöker upprätta sin självkänsla eller försvara sin identitet (May, 1974).

Existentiell och essentiell frihet

Frihet är ett svårdefinierbart begrepp, det är svårt att förklara vad frihet *är*. Det är lättare att fastställa vad den *inte* är eller vad det är man vill bli fri *ifrån*. May (2001) menar att frihet är ungefär som hälsa, dygd eller oskuld. Vi upplever den som intensivast när vi förlorar den. Frihet är möjligheten till utveckling, till livsstegring eller kan även vara möjligheten att dra sig undan, att förneka och motverka sin utveckling (May, 2001). Frihet är möjlighet, möjlighet att välja eller att inte välja.

May har två definitioner av frihet, existentiell frihet och essentiell frihet. Den första är på en psykologisk nivå och har att göra med våra vardagliga handlingar.

Existentiell frihet, eller frihet att *handla* har att göra med den frihet som finns i vårt dagliga liv. Det är att kunna stanna upp och välja en reaktion framför en annan, till exempel i något så enkelt som att välja mellan Aftonbladet och Expressen. Existentiell frihet handlar om beslut och val som vi gör dagligen och även om vilka möjligheter vi har att välja mellan. Denna frihet är på ett ytligare plan än essentiell frihet som har att göra med den kontext, det sammanhang där impulsen att handla uppstår. Denna frihet är vår förmåga att stanna upp inför

ett stimuli och välja en reaktion framför en annan. Frihet att handla är ”den mindre friheten” då den har en ytlig mening. Det är en frihet som kan förloras.

Essentiell frihet kallar May (2001) för friheten att *vara* och det är en inre känsla av frihet. En människa kan vara helt utan handlingsfrihet, helt maktlös och ändå ha kvar en inre kärna av essentiell frihet. May exemplifierar detta med människor som varit helt frihetsberövade genom att de suttit i koncentrationsläger eller fängelse. Dessa människor berättar att de trots sin fångenskap har kvar en inre kärna av essentiell frihet, en yttersta frihet, friheten att välja attityd mot sina fångvaktare. Till denna frihet att vara hör förmågan att tänka, reflektera och känna. May (2001) beskriver en fånge i San Quentin-fängelset som suttit isolerad i fem år och som beskriver att han har ett ”hemligt inre rum som de ännu inte kommit åt”. Han äger alltså friheten att vara och det är där han bevarar sin livsvilja. Det är en frihet som ger kraft och som hjälper honom överleva den plågsamma isoleringen. Vissa människor uppnår den essentiella friheten endast då de är berövade den existentiella. May (2001) ställer sig följande fråga, är fångenskap – och därmed det enkla faktum att man har mer tid att tänka – en av de förutsättningar som är nödvändiga för att uppnå den essentiella friheten? Den västerländska människan anser sig idag vara fri, men det handlar ofta om en ytlig frihet, inte om att äga en essentiell frihet på ett högra plan (May, 2001).

Mod

När människor står inför omvälvande förändringar har hon alltid ett val framför sig. Ska hon dra sig undan av panik och ångest när hon upptäcker att grundvalarna i tillvaron vacklar, en upptäckt som kan vara skrämmande, eller ska hon fatta det mod som krävs för att möta det nya. I det nya och i förändringen finns våra möjligheter, och ett tillfälle att vara med och forma framtiden. Det mod som May (1984) pratar om är inte raka motsatsen till förtvivlan. Han menar i stället att vi ofta kommer att uppleva förtvivlan, det är en oundviklig del i varje människas liv. Det mod som han pratar om är snarare förmågan att gå vidare *trots* förtvivlan. En människas förtvivlan kan vara det som leder henne till de djupaste insikterna och den värdefullaste förändringen, och äkta förtvivlan är den känsla som tvingar oss att försona oss med vårt öde. Den känslan är enligt May (2001) en svuren fiende till hyckleri och till strutspolitik och den kräver att vi ser livets realiteter i ögonen. Den får oss att inse att vi måste släppa allt falskt hopp, låtsaskärlek och ytlig konformism som får oss att bete oss som en skock får som tränger ihop oss i rädsla för vargarna utanför.

Mod får däremot inte förväxlas med dumdristighet. Det som ser ut som mod kan i själva verket vara en trotsighet som används för att kompensera vår egen omedvetna fruktan, som exempel nämner May (1984) modet hos ”självordspiloterna” under andra världskriget. Dumdristighet av det slaget kan sluta med att man dödas eller blir skadad och det är knappast ett lönande sätt att visa mod på. Enligt May (1984) är mod inte en dygd eller ett värde bland andra personliga värden utan det är själva grunden som gör andra personliga värden och dygder möjliga.

Människans mod existerar i olika former, en form är fysiskt mod. Det är den enklaste och mest påtagliga formen av mod. Prototyper för sådant mod är de pionjärer och hjältar som tog lagen i egna händer och som överlevde för att de drog sin pistol snabbast och förlitade sig på sin egen styrka. Men detta mod har idag inte bara förlorat sin mening utan det har även

förvandlats till brutalitet. May (1984) tar som exempel att det förväntas av pojkar att de ska boxas och slåss. De mer känsliga pojkarna som i sin uppväxt inte kunde lära sig att tvinga andra till underkastelse genom att slåss går som en följd av det genom livet med föreställningen att de är fega. Den fysiska mod som May (1984) menar att vi behöver är ett mod som inte tar sig uttryck i våld eller kräver att vi utövar någon form av egocentrisk makt över andra människor. May efterlyser en ny form av fysiskt mod, en form där vi inte använder kroppen för att utvecklas till muskelknuttar utan för att öva upp vår sensibilitet, en förmåga att lyssna med kroppen.

En annan form av mod är det moraliska. Människor med ett stort moraliskt mod är ofta personer som helt tar avstånd ifrån och som avskyr våld. Ett moraliskt mod härrör inte bara ifrån djärvhet utan även från en stor medkänsla för andra människor. Personer som upplevt mänskligt lidande på nära håll har i regel upphov till ett moraliskt mod i en identifikation genom medkänsla med andra människor och deras lidande. Enligt May (1984) kan det även benämnas som inlevelsemod. Denna beror på vår förmåga till inlevelse, att vi verkligen ser andra människors lidande. Om människan verkligen upplever det onda tvingas hon göra något åt det. Att blunda, att inte vilja bli inblandad och att avskärma sig från det onda gör oss blinda inför den andres lidande och dövar vår medkänsla för andra människor. Motsatsen är att våga se, att våga leva sig in i andra människors situation. Det är att inneha ett stort moraliskt mod (May, 1984).

Teorin om homosexuella mäns upplevelse av våld sedda i ett vidare existentialistiskt perspektiv

Att släppa taget om det trygga och kasta sig in i det okända är något som intervjupersonerna upplevt i samband med att komma ut som homosexuell. När de känner att de till slut måste konfrontera omgivningen och berätta om sin homosexualitet kommer känslor som rädsla och osäkerhet. De frågar sig –Vem är jag? Och –Var hör jag hemma? Att komma underfund med att man är homosexuell medför för de flesta en lång tid av funderingar och rädsla inför vilka reaktioner omgivningen kommer att ha. De står som May beskriver det inför ett val. Antingen försona sig med vem man är och kasta sig ut i en okänd framtid eller förneka sig själv och sina möjligheter. Att bli utsatt för våld kan ge upphov till liknande känslor. När intervjupersonerna har utsatts för våld endast på grund av att de är homosexuella innebär det att själva deras existens blir utsatt och ifrågasatt. De blir attackerade på grund av vilka de är och detta leder till att de ifrågasätter sig själva och sin existens. Dessa personer har alla varit utsatta och har säkert upplevt ångest, ångest över vilka de är och över omvärldens reaktioner mot dem. De har tvivlat på sig själva och ifrågasatt om det är värt att vara öppen med vem man är. Begreppen ifrågasättande av Jaget och Härdad är exempel på begrepp som kan kopplas till Mays tänkande kring ångest, frihet och mod.

När intervjupersonerna har upplevt ångest och ifrågasatt sig själva har de stått inför ett val. Ska de stå för vilka de är eller ska de förneka sig själva. Är det värt att vara öppet homosexuell även om det möter svårigheter? Ska de dölja vilka de är genom att inte vara sig själva eller genom att ”spela” heterosexuell? Personerna i den här undersökningen har gått igenom de här tankarna och funderingarna, säkert har de tvivlat på sig själva men ändå fattat mod att komma ut som homosexuell. Att förneka sig själv och vem man är skulle innebära att förgöra sin existens, sitt vara. Trots den förtvivlan och ångest de kan uppleva inför en värld där de riskerar att bli utsatta för våld och hot på grund av vilka de är har de förmågan att gå vidare och finna en stolthet över sig själva. De äger en inre essentiell frihet som inte kan tas

ifrån dem. Som May uttrycker det har de en frihet att välja attityd mot sina "fångvaktare". De väljer inte att själva göra motstånd genom att använda våld, utan är motståndare till allt som har med våld att göra. Mays beskrivning av hur vanmakt och identitetsförsvaret leder till våldshandlingar stämmer kanske bättre in på dem som utsätter homosexuella för våld och hot.

De personer jag intervjuat har inte alltid en existentiell frihet, de begränsar sin frihet att handla på grund av den värld vi lever i. De tonar ner sina yttre attribut som visar deras homosexualitet i vissa situationer, de undviker att gå ensam på vissa ställen och de visar inte öppet kärlek mot varandra när de bedömer det riskfullt att göra det. Det har en starkt begränsad existentiell frihet. Utom när de befinner sig i bubblan, där har de full existentiell och essentiell frihet. Bubblan är en värld befriad från ångest. En trygg plats där intervjupersonerna slipper tänka på omvärlden. Att befinna sig utanför bubblan är att riskera att bli utsatt, men det är också en väg till utveckling och nya möjligheter. Erfarenheterna utanför bubblan kan ge upphov till ångest och tvivel för intervjupersonerna men konsekvensen av dessa erfarenheter kan ju vara att man upptäcker sin essentiella frihet. En av intervjupersonerna säger:

Jag står för den jag är, om någon vill slå ner mig för att jag är böj, ja då får de väl göra det. Jag är öppen med vem jag är.

Uttalandet står för både frihet och mod. Det är att påstå att man är fri att vara i världen, man har fattat det mod som krävs för att gå vidare *trots* förtvivlan. Förtvivlan över att vara utsatt för våld på grund av vem man är.

Intervjupersonerna visar vad May beskriver som moraliskt mod. De har själv upplevt motgångar och våld mot sin existens men tar själva helt avstånd ifrån våld. De skulle ju lika gärna kunnat agera som fotbollshulliganer och själva gjort motstånd mot homofober med våld. Istället protesterar dom med stolthet och kärlek. *Pride, peace and love*. De har själva upplevt diskriminering, hot och våld men har trots det, eller kanske just på grund av det, en stor medkänsla för andra. De innehar inte något stort fysiskt mod men desto större moraliskt, och skulle därför aldrig betrakta sig som feiga utan snarare stolta och härdade.

Syftet besvarat?

I den här undersökningen har syftet varit att få fram homosexuella mäns upplevelser av våld. Den bild som har framkommit är en komplex bild som präglas av en dubbelsidighet. Å ena sidan är intervjupersonerna medvetna om att världen ser ut på ett visst sätt och det innebär att de räknar med att inte bli accepterade av alla. Att det alltid finns en risk för att bli utsatt för våld på något sätt bara för att de är homosexuella. Intervjupersonerna definierar våld som både fysiskt våld och psykiskt våld som på många sätt kan uppfattas som värre än det fysiska våldet. Den andra sidan av bilden är en omedvetenhet eller ett förnekande av att våldet finns direkt närvarande i deras liv. Man kan först berätta att man undviker vissa saker på grund av att riskerna bedöms som för stora men samtidigt vill intervjupersonerna inte hålla med om att våld finns närvarande i deras liv eller att det skulle styra dem i deras vardag. Jag anser att syftet med uppsatsen är besvarat, det resultat jag kommit fram till bygger helt på intervjupersonernas egna upplevelser och det var det som syftet med uppsatsen var. Eftersom jag inte har letat efter en frågeställning eller utgått från en teori så kan man aldrig säga att inte syftet är besvarat. Resultatet talar så att säga för sig självt i det här fallet.

Undersökningens resultat kopplat till tidigare forskning

Tidigare forskning har visat att attityder mot homosexuella ofta är negativa men att de ändå har förbättrats. Den mesta forskningen som använts i den här undersökningen har varit gjord i USA och i jämförelse med hur det ser ut i Sverige idag så är mycket av forskningsresultaten väldigt negativa och nedslående. Jag vill gärna tro att bilden ser lite annorlunda ut i Sverige. Exempelvis så kan jag inte tänka mig att så kallad "secondary victimization" är så vanligt förekommande som det verkar vara i USA. Detta innebär att offer för hatbrott inte vågar anmäla på grund av att de riskerar att bli utsatta en gång eller bli skuldbelagda för brottet av polis och rättsväsende. Men man får inte glömma, även om man i Sverige kommit längre i förbättringar i attityder och inställning till homosexuella, att hot, våld och diskriminering fortfarande förekommer mot homosexuella och hela HBT- gruppen i Sverige så gott som dagligen. *Alla* intervjupersoner i den här undersökningen har varit med om någon form av våld i olika former. *Alla* intervjupersoner uppger att alla andra HBT-personer de känner har varit med om att bli utsatta för våld, hot eller trakasserier.

Tidigare forskning har diskuterat orsaker till våld mot homosexuella. Man har lyft fram antingen homofobi eller de homosexuellas livsstil som orsaksförklaring till utsattheten. Resultatet av den här undersökningen har visat att det verkar vara en kombination av dessa. De personer som utsatt intervjupersonerna för våld eller kränkningar har varit homofobiska personer som retat sig på de homosexuellas livsstil. När intervjupersonerna varit ute på krogen eller på stan och de öppet visat sin läggning till exempel genom kläder och smink eller genom att visa sig med sin partner så visar de öppet sin livsstil och de människor som då attackerat intervjupersonerna är då naturligtvis homofobiska, annars skulle de inte utsätta dessa personer för våld.

Vidare så har den här undersökningen fyllt i en liten del av den lucka som jag anser finns i tidigare forskning. Det som saknas i den forskning som jag tagit del av i den här undersökningen är homosexuellas egna beskrivningar och upplevelser. Det finns forskning som till exempel den av Herek, Cogan & Gillis (2002) där homosexuella beskriver hatbrott men det handlar mest om *vad* de blivit utsatta för och inte *vad* det *innebär*. Hur man som homosexuell man upplever våld och hur man förhåller sig till våld är något som inte finns beskrivet i tidigare forskning.

En självkritisk diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att få fatt på homosexuella mäns erfarenheter och upplevelser av våld och jag tycker att det syftet har blivit besvarat. Sen kan man ju naturligtvis ifrågasätta dessa upplevelser. Kan det verkligen vara så att alla intervjupersoner upplever att de, trots att ha blivit utsatta för våld och trots att de är medvetna om att de när som helst löper risk att bli det igen, kan vara så starka som de påstår. Resultatet jag fått fram av den här undersökningen kan ses som något av en "succes-story". En enkel, fin modell som man visserligen får lida lite av under tiden man är i den, men som när man väl "ramlat" igenom, kommer ut som en stark, fri och härdad homosexuell man. Så är ju självklart inte fallet för alla och jag påstår inte heller att min teori är generell, alltså att den skulle stämma på alla homosexuella män. Detta är orsaken till att jag i uppsatsen skrivit *intervjupersonerna* i

stället för att skriva homosexuella män. Resultatet av den här undersökningen är en beskrivning av hur just *mina* intervjupersoner upplever våld.

Anledningen till ”succes-storyn” kan vara många. Det kan för det första handla om min egen förmåga som intervjuare. Jag använde mig av en öppen intervjuform med några enstaka frågor bestämda på förhand. Om jag fick göra om det skulle jag nog ha haft fler frågor för att få ut mer av materialet, gräva djupare så att säga. Men mitt försvar för detta är att det inte finns tid att gräva så djupt i en uppsats av den här storleken. Det hade kanske blivit ett annat resultat i en undersökning med fler intervjuer och med ett annat urval. I grundad teori ska ju undersökningen pågå tills man uppnått en mättnad i materialet, det anser jag inte är genomförbart i en undersökning som denna och det hade antagligen gett ett annat resultat med ett större material.

Själva urvalet kan även vara en orsak eftersom de personer som går med på att intervjuas om upplevelser av våld och hot kan tänkas vara de som klarat sig bra och känner sig starka trots att de blivit utsatta för våld. Två av intervjupersonerna är representanter för gay-föreningar och är vana att vara öppna och prata om de här sakerna. De upplever att de har blivit stärkta av sina upplevelser och de har en gemenskap, den så kallade bubblan, som ger dem styrka. Om intervjupersonerna i stället varit de homosexuella män som skräms till tystnad, eller de som inte ens vågar visa sin homosexualitet utan döljer den för omvärlden. Då skulle resultatet säkert se annorlunda ut.

För att avsluta den självkritiska diskussionen tänkte jag ta upp en sak som jag inte riktigt vet om det är positivt eller negativt för uppsatsen. Det engagemang jag känner för den här typen av frågor som har undersökts i den här uppsatsen är stort. Jag blir helt otroligt upprörd när minoritetsgrupper, inte bara homosexuella för den delen, trakasseras, diskrimineras och utsätts för våld. Jag har upplevt detta på nära håll då en familjemedlem har blivit utsatt. Jag kan inte svara på om detta påverkar uppsatsens innehåll. Det är mycket möjligt eftersom det är svårt att vara helt öppen och förhålla sig neutralt till materialet.

Avslutande diskussion och framtida forskningsförslag

Jag vill i slutet på uppsatsen inleda med att ta upp det selektiva umgänget, den så kallade Bubblan, som intervjupersonerna beskrivit. Den fredade zon där ”alla älskar alla” och där de kan vara sig själva och inte behöver tänka sig för eller begränsa sig utan där de bara är som de är. Jag har funderat på om intervjupersonerna kanske förskönar den här tillvaron. Eller är det så att alla homosexuella män är helt befriade från våldsamma tendenser? Det måste väl som hos alla människor förekomma bråk och intriger även där? Jag tror att bubblan är ett direkt resultat av det hot som finns närvarande, det indirekta våldet, i de här personernas liv. Man är medveten om att det alltid kommer att finnas de som inte accepterar en, som tycker man är äcklig och förtjänar att bli nedslagen och därför behöver man en våldsfri zon där man kan andas ut och stänga ute resten av världen. Det kan även vara så att bubblan blir den enda familj dessa personer har, jag skulle kalla min familj för min bubbla, men några av intervjupersonerna är ju inte ens accepterade av sin egen familj så då blir gemenskapen med andra HBT-personer ett substitut för familjen. Men som en av intervjupersonerna berättade så kunde han ibland ”längta efter lite normalt heteroumgänge” det blev helt enkelt för mycket av det goda till slut. Det är kanske som Rollo May beskriver förhållandet mellan förtvivlan och frihet. Utanför den underbara bubblan kan man visserligen åka på en del törnar som gör en

ledsen och förtvivlad, som gör att man tvivlar på sig själv, men det gör också att man växer som människa, att man står för den man är och att man blir medveten om sina möjligheter. Detta kan dock knappast vara något som är unikt för homosexuella, utan är väl något som alla människor upplever i större eller mindre utsträckning.

Det är ett konstaterat faktum att hatbrotten ökar. Hatbrott med homofobiska motiv ökar mer än hatbrott med rasistiska eller antisemitistiska motiv (www.sakerhetspolisen.se). Homosexuella, såväl som bi- och transpersoner riskerar att bli misshandlade och mördade för sin sexuella läggning. Fokus i den här uppsatsen har legat på homosexuella mäns upplevelse av våld. Vad som är våld för dessa män och vad det innebär i deras liv. Den framtida forskningen borde fokusera på dem som utför hatbrotten i stället, och på samhällsklimatet i stort. Det är viktigt att föra fram de homosexuellas egna åsikter och erfarenheter men jag tvivlar på att det påverkar de som hatar och diskriminerar. Hur förändrar man ett heteronormativt samhälle? Det är den stora frågan. En ökad öppenhet och synlighet av homosexuella verkar ju inte hjälpa eftersom hatbrotten snarare har ökat.

Varför blir vissa män så provocerade av homosexuella egentligen? Johan Hilton diskuterar i sin bok *No tears for queers* om orsaken till homofobiska våldsbrott. Många anser att homosexuella betar sig som motsatt kön, att bögar inte betar sig som en riktig karl. Detta betyder att homosexuella män frivilligt har lämnat sin plats längst upp på hierarkistegen. Är det därför han straffas? Hilton skriver:

Är det egentligen kvinnan i mannen som bögnackarna vill slå ned? Är det för att det inte finns något äckligare än en man som frivilligt abdikerar från sin roll som samhällsnorm och ikläder sig så kallade "feminina" egenskaper som bögar upplevs som så provocerande?

Hatbrott som ett feministiskt problem? Det skulle vara intressant att bygga vidare forskning på denna fråga. Att titta på hur synen på manlighet och kvinnlighet bidrar till attityder mot homosexuella. Det känns som ett ouppnåeligt mål att förändra ett helt samhälle så att alla människor accepterar och respekterar varandra oavsett kön, sexuell läggning och så vidare, men jag anser ändå att man måste försöka. Man kan i alla fall åstadkomma något när det handlar om hur man uppfostrar sina barn till exempel. Man kan besvara deras nyfikna frågor om kärlek, förälskelse och sexualitet på ett icke-heteronormativt sätt. Kärlek kan beskrivas på fler sätt än "när en kille blir kär i en tjej".

Många avslutar sina uppsatser med citat från berömda tänkare, jag tänker avsluta med ett citat från en liten tänkare med stora funderingar, min åttaårige son.

Min son och hans kompis blir osams om sonens x-box spel:

Kompisen: Jävla BÖG!!

Sonen: Vet du vad det är egentligen?

Kompisen (med retsam min): Jaa.. det är en kille blir kär i en kille..

Sonen: Ja, det kallas även för homosexuell och det är inget fel med det!

Sammanfattning

Syftet med den här studien har varit att undersöka hur homosexuella män upplever våld och risken att bli utsatt för våld bara på grund av att de är homosexuella. Den metod som användes för att utföra studien var Grundad teori. Detta för att på ett öppet sätt närma sig problemområdet utan föreställningar med syftet att skapa en ny teori. En bidragande orsak till teorivalet, då Grundad teoris huvudsyfte är att skapa nya teorier, var att forskning om homosexuellas utsatthet ofta beskrivs ur en heterosexuell synvinkel och handlar om *vad* de utsatts för och inte *hur* det upplevs. I resultatet framkom en komplex bild som å ena sidan visar att intervjupersonerna anpassar sig i vissa situationer på grund av risken att bli utsatt för våld, men å andra sidan anser de inte att våldet begränsar deras sätt att leva. Våldets närvaro leder till att personerna ifrågasätter och tvivlar på sig själva men har även lett till att personerna härdats och står för vilka de är. I sällskap med andra HBT-personer känner de sig helt trygga och där existerar inget våld alls, det är utanför den "bubblan" som våldet finns och påverkar dem.

Keywords: hatecrimes, violence, homosexuality, grounded theory

Referenser

- Dworkin, S., & Yi, H. (2003). LGBT Identity, violence and social justice: The psychological is political. *International Journal for the advancement of counselling*, Vol. 25, No. 4, pp. 269-279.
- Ekerwald, H. & Johansson, S. (1989). Vetenskap som byråkrati eller som konst? Glaser & Strauss: The discovery of Grounded Theory. *Sociologisk forskning*. Vol. 2, s.15-33.
- Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Studentlitteratur, Lund.
- Guvå, G. & Hylander, I. *Grundad Teori. Ett teorigenererande forskningsperspektiv*. Stockholm: Liber.
- Hartman, J. (2001). *Grundad Teori. Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Herek, G., Cogan, J. & Gillis, J. (2002). Victim experiences in hate crimes based on sexual orientation. *Journal of Social Issues*, Vol. 58, No. 2, pp. 319-339.
- Hilton, J. 2005. *No tears for queers*. Nörhaven: Bokförlaget Atlas.
- Lyons, C. (2006). Stigma or Sympathy? Attributions of fault to hate crime victims and offenders. *Social Psychology Quarterly*, Vol. 69, No. 1, pp. 39-59.
- May, R. (1999). *Den omätbara människan. Om människosynen i existentiell psykologi och terapi*. Finland: Bokförlaget Natur och Kultur.
- May, R. (2001). *Frihet och öde*. Borås: Bokförlaget Natur och Kultur.
- May, R. (1974). *Makt och oskuld – och frågan om våldets orsaker*. Malmö: Beyronds AB.
- May, R. (1984). *Modet att skapa*. Stockholm: Bonniers Fakta Bokförlag.
- Quist, R. & Wiegand, D. (2002). Attributions of hate. *American Behavioral Scientist*, Vol. 46, No. 1, pp. 93-107.
- Rayburn, N.R. & Davison, G. (2002). Articulated thoughts about antigay hate crimes. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 26, No. 4, pp. 431-447.
- RFSL. Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande. (www.rfsl.se)
- SÄPO. Säkerhetspolisen. (www.sakerhetspolisen.se)
- Tiby, E. (1999). *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott. Avhandlingsserie kriminologiska institutionen, Stockholms universitet*. Edsbruk: Akademitryck.
- Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*.